

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ॐ॥ अंगारकपूजा लिख्यते॥ ॥ भौमवासरे अरुणोदयवेला
यां समुत्थाप्य अपामार्गिणमौनमुद्रया दत्तधावनं विधाय आचम्य तिलामलकचूर्णे
नूनद्यादौ गृहेवास्नानं विधाय धौतरक्तं वा वस्त्रं परिधाय रक्तौतरीयं धारयेत्॥ ततो
रक्तचंदनैरक्तोक्षतैः रक्तपुष्पैः रक्तचंदनपात्रेण ताम्रपात्रेण वा अष्टोत्तरशतमर्घ्या
निदधात्॥ अनेन मंत्रेण॥ अस्य श्रीमंगलमंत्रस्य॥ परमात्मा देवऋषिः॥ परब्रह्मात्मा
मंगलादेवता परं ज्योतिः॥ त्रिष्टुभ्रसंदः॥ अर्घ्यदाने विनियोगः॥ ॐ क्रीं क्रीं हूं हूं सः
खं खं॥ ॐ अंगारकाय विद्महे शक्तिरुक्ताय धीमहि॥ तन्नो भोसुः प्रचोदयात्॥
आगमोत्ताय श्रीअंगारकाय सर्वशक्तिकाय साधुध्यायनमः॥ इत्युत्तरं दद्यात्॥ ततो
गृहमागत्य॥ अभ्युपतितरक्तागोर्गोमयेन इतरेण रागो मूत्रैश्च हस्तेन सुक्लिने
न सुद्रवदेशं संलिप्य तन्मध्ये वितस्ति ह्यमात्रं बिकोणं मंडलमेकविंशतिकोष्ठास
कं विलिख्य रक्तचंदनवारिणा यंत्रं कारयेत्॥ आचम्य त्रिः प्राणानाचम्य देशका

१

लो संकीर्त्य मयजमानस्य वा पुत्रसंतस्य निवृध्य र्थतया च शुभक्रमेण ऋणपरिहाराय धनप्राप्त्यर्थं वि
जयाय च अंगारकपूजनं करिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ पूजामारभेत्॥ यद्वेत्त्यादिमंत्रेण सर्वतः सर्षपां वि
कीर्य मृदासने उपविश्य करचापलादिरक्षितः सर्वभोममये भावयेत्॥ तत्रादौ आसनविधिकल
शाराधनं न्यासांश्च करिष्ये॥ कलशस्येति कलशपूजनं॥ नागारिचिह्नितार्घ्यं देति घंटापूजनं॥
तुंगपुरेति शंखं पूजयेत्॥ अपवित्रेति मंत्रेण आत्मानं पूजायामर्ग्यं च संप्राप्तयेत्॥ पूजाद्रव्याणि॥
रक्तवस्त्रं रक्तचंदनं श्रीरक्तचंदनं रक्तपुष्पाणि गुंडादनं नैवेद्यं अंगारकपुष्पः घृतदीपः नारीकेरफ
लं अर्घ्यादीनि संपाद्य॥ अथ न्यासः॥ ॐ मे अंगुष्ठाभ्यां नमः॥ ॐ क्लीं तर्जनीभ्यां॥ ॐ क्लीं मध्यमा॥
ॐ ऐं अनामिकाभ्यां॥ ॐ क्लीं निष्ठिकाभ्यां॥ ॐ मंगलाय नमः॥ करतलकरपृष्ठाभ्यां॥ ॐ मं ह
दयाये नमः॥ ॐ क्लीं शिरसे स्वाहा॥ ॐ क्लीं शिखायै वौषट्॥ ॐ ऐं कवचाय हुं॥ ॐ क्लीं नेत्रत्रया
य वौषट्॥ ॐ मंगलाय नमः॥ अस्त्राय फट्॥ अथ ध्यानं॥ अष्टदेवशतैस्तथा करिष्ये ब्रतसुतमं॥
उः स्वव्याधिविनाशाय ऋणनाशाय हतवे॥ तृप्तकांचनसंक्रां तरुणाकुसुमप्रभं॥ सुखसौभाग्य
यधनदं ऋणदारिद्र्यनाशकं॥ बालः कुमारकोयस्तस्य भौमः प्राप्यतो मया॥ उज्जयिन्या
सकस्य नो भूभो भौमः शत्रुदंशः॥ भरेदजकुले जातः शक्तिशूलगदासिभृतं॥ वरदो मे प्रभारु
ढः स्वदेः स्वायं स्तुतिं सभः॥ एवं रूपं ध्यात्वा॥ ततः एकविंशतिकोष्ठेषु मंगलाद्यैर्नमो तैर्नामभि

रेकैकस्मिन्कोष्ठे पूजयेत् ॥ तद्यथा ॥ ॐ मंगलाय नमः मंगलं आवाहयामि ॥ ॐ भूमिपु
 त्राय ॥ ॐ ऋणहर्त्रे ॥ ॐ धनप्रदाय ॥ ॐ स्थिरासनाय ॥ ॐ महाकाय ॥ ॐ सर्वकर्मवि
 रोधक ॥ ॐ लोहिताय ॥ ॐ लोहिताक्षाय ॥ ॐ सामगानां कृपाकराय ॥ ॐ धरात्मजाय ॥ ॐ
 कुजाय ॥ ॐ भोमाय ॥ ॐ भूतिदाय ॥ ॐ भूमिनेदने ॥ ॐ अंगारकाय ॥ ॐ यमाय ॥ ॐ स
 वरोगहारकाय ॥ ॐ वृष्टिकर्त्रे ॥ ॐ वृष्टिहर्त्रे ॥ ॐ सर्वकामफलप्रदाय ॥ ॐ सर्वकाम
 फलप्रदमावाहयामि ॥ एवं एकविंशतिकोष्ठेषु देवतारक्ततंडुलपुंजेषु वाहयेत् ॥ त
 तः मूलमंत्रेण अंगारक गायत्र्या च आसनपाद्य अर्घ्य आचमनमधुपर्कस्नानव
 स्त्रपवस्त्रयत्नोपवीतभूषणगंधाक्षतपुष्पधूपदीपनैवेद्यापोशन आचमनक
 रोधर्तनफलतांबूलदक्षिणा सुष्यांजलि नमस्कार छेत्रचामरगीतनृत्यवाद्यशय्या
 दर्पणां तानूषोडशोपचारान् प्रत्यक्षान्मानसाद्यानिवेद्य ॥ प्रदक्षिणानमस्कारांश्च न
 कविंशतिकार्यः ॥ ततः मंडलस्याधस्तात्खदिरांगारेण रेखात्रयं कुर्यात् ॥ वामपा
 दांगुष्ठेन प्रमृजेत् ॥ ऋणदुःखविनाशाय पुत्रसंतानवृत्तये ॥ मर्दयाम्यसितारं रेखा २॥

त्रिलो जन्मत्रयोद्भवाः ॥ इति मंत्रेण ॥ ततो नारीकेच्छादिनार्घ्यं दद्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ भूमिपुत्रो महातेजोऽस्ते हो
 ऽवपि नाकिनः ॥ धनार्थं वांप्रपन्नोऽस्मिन् हाणार्घ्यं नमोऽस्तुते ॥ एवं प्रसन्नार्घ्यं दद्यात् ॥ पुनर्मूलमंत्रे
 ण गायत्र्या सहितैरेकविंशतिनामभिर्मंगलाय नमः इत्याद्यैः पूर्वोक्तेषु एकैकस्मिन्कोष्ठे पूजयेत् ॥ पु
 नः पुष्पांजलिं दत्वा एकविंशतिप्रदक्षिणानमस्कारांश्च ॥ अथ प्रार्थना ॥ धरणी गर्भसंभूतो विद्युत्कांति
 समप्रभः ॥ कुमारं शक्तिहस्तं च मंगलं प्रणमाम्यहं ॥ ॐ मंगलो भूमिपुत्रश्च ऋणहर्ता धनप्रदः ॥ स्थि
 रासनो महाकायः सर्वकर्मविरोधकः ॥ १ ॥ लोहितो लोहिताक्षश्च सामगानां कृपाकरः ॥ धरात्म
 जाः कुजो भोमो भूतिदीभूमिनेदकः ॥ २ ॥ अंगारको यमश्चैव सवरो गायहारकाः ॥ वृष्टिहर्ता च सर्व
 कामफलप्रदः ॥ ३ ॥ एतानि कुजनामानि नित्यं यप्रयतः पठेत् ॥ ऋणं न जायते तस्य संतानवर्द्धने
 ध्रुवं ॥ ४ ॥ ऋणहर्त्रे नमोऽस्तु दुःखदारिद्र्यनाशक ॥ सौभाग्यसुखदो नित्यं भवमेधरणी सुतः ॥ ५ ॥
 तप्तकोचनसंकोशतरुणाकं समप्रभं ॥ सुखसौभाग्यधनदं ऋणदारिद्र्यनाशक ॥ ६ ॥ यद्हराज
 नमोऽस्तु सर्वकल्याणकारक ॥ प्रसादात्तव देवेश सदा कल्याणभाजनं ॥ ७ ॥ देवदानवगंधर्वा

३॥

यक्षराक्षसपन्नगाः॥प्रभवंतिशिवं सर्वसदापूर्णमनोरथाः॥८॥प्रसादंकुरुमेभौमसौभाग्यमं
गलप्रद॥बालःकुमारकोयस्तुसभौमःप्रार्थितोमया॥९॥उज्जयिन्यासमुत्पन्नोभूमौभौमश्चतुर्भु
जः॥भरद्वाजकुलेजातःशक्तिभूलगदासिभृत्॥१०॥वरदोमेषमारूढःस्वदप्रायस्तदित्यम्॥स्या
नापृथिवीतिमंत्रेणदलेयाम्येतिष्ठितः॥११॥एवंसंप्रार्थ्यनामानिशरीरांतर्वहिन्यसेत्॥त
द्यथा॥ॐकारःसर्वत्र॥मंगलायनमःपादयोः॥भूमिपुत्राय॥गुल्फयोः॥ऋणहर्त्रे॥जंघयोः॥
धनप्रदाय॥जान्वोः॥स्थिरासना॥उर्वोः॥महाकाया॥गुह्योः॥सर्वकर्मावरोधका॥कक्षोः॥लो
हिताय॥नाभौ॥लोहिताक्षा॥उदरे॥सामगानोरूपाकराय॥हृदये॥धरात्मजा॥गाम्बाहो॥कु
जादक्षिणबाहो॥भौमा॥कंठे॥भूतिदाय॥आस्ये॥भूमिनंदाय॥नासिकायो॥अंगारकाय॥
ललाटे॥वृष्टिकर्त्रे॥सूर्ये॥वृष्टिहर्त्रे॥शिरवायी॥सर्वकामफलप्रदा॥सर्वो॥एवंकृत्वाभौम
पूजनविधेःसंपूर्णतामस्तु॥आवाहनंनजानामीति॥अपराधसहस्राणि॥इतिविसर्ज
नं॥॥ततोद्विजाशिषंगहीवामंगलसमीपेहविष्यान्नंअपर्युषितक्षाराम्लवर्जंभोमेन

॥३॥

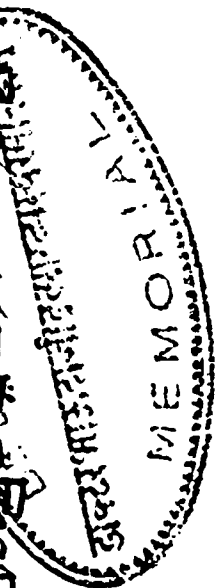
भूमौभुंजीततद्दिनेकलहादिवर्जंभूमौशयीतब्रह्मचर्यपरः॥एवंमंगलाराधनंकृत्वा मंगलप्रीत्या
एवपुनःकामस्यसर्वरोगदुःखदोर्भाग्यऋणपापानांशोभवतियोयांकामनांमनसिधत्वा
व्रतं करोतितांतांप्राप्नोति॥॥इतिमंगलाराधनविधिःसप्तः॥॥अथोद्यापनविधिः॥॥
अनेनप्रकारेणएकविंशतिभौमाःकर्तव्याः॥द्वाविंशतिमेवउद्यापनं॥यथापूर्वंदंतकादि
कंठला॥गुरुमादित्यउद्यायांभूमौगोधूमस्त्रिकोणमध्येएकविंशतिकोठोविरचितंमंडलं
कुर्यात्॥तत्रनानावर्णैःप्रतिकोष्ठंपूरयेत्॥कलशस्थापनं॥भूरसीत्यादिविधिनावस्त्ररा
नांतत्रमध्यकुंभोपरिताम्रपात्रंरक्तवस्त्रंप्रक्षालयत्तस्योपरिभौमप्रतिमांस्थाप्याद्येत्यादि
प्रयोगंकृत्वापूर्ववत्सजांकृत्वा॥केचिदेतत्सर्वप्रथमदिनसंध्याकालमारभ्यरुक्षारात्रौ
चजागरणंकुर्वन्ति॥प्रतिकुंभोदकंदद्यादस्त्रंदीपंतथैवच॥रक्तचंदनलिप्तांगारक्त
माल्याभिभूषिताः॥रक्तवस्त्रपरिच्छिन्नाःनानाविधिलालिताः॥त्रिःसप्तकल
शाःकार्यारक्तवर्णाश्चनिर्वर्णाः॥रक्तचंदनगोरोचनेनभौमं संप्रत्यरक्तमालाभिःस

॥४॥

जं रधूपं कृत्वा गुडोदतं नैवेद्यं दद्यात् ॥ नारीकेरादिनार्घ्यं च ततो मंगलादिभिर्नाममंत्रैः
प्रतिकुंभं पूर्ववत् पूजितं कुर्यात् ॥ प्रादक्षिण्येन होमं घृततिलैः कृत्वा अग्निर्मूर्ध्नेति मंत्रतः ॥ समि
दष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेव वा ॥ होतव्यामधुसर्पिभ्यां दध्ना चैव घृतेन वा ॥ गृह्योक्तवि
धिना चैव होमं कुर्याज्जितेन्द्रियः ॥ समिधः खादिरहोमेऽष्टोत्तरसहस्रं शतं वा ॥ भौमप्री
तयेकलशान्विप्रेभ्यो दातव्याः ॥ आचार्याय प्रतिमां सकलशोचदक्षिणा तथा रक्तमन
शहं सर्वोपस्कारसंयुतं ॥ दद्याद्भूतसमाप्त्यर्थं सहेसं प्रणिपत्य च ॥ अन्येभ्योऽप्यथ शक्त्या
दद्याद्वितानुसारतः ॥ स्वशक्त्या भोजयेद्विप्रांश्च पितृविसर्जयेत् ॥ श्रीभौमप्रसा
दात्कृतस्यैतद्भूतस्योद्यापनविधिसमाप्तः ॥ ॥ श्रीमंगलार्पणमस्तु ॥ ॥ अथ कथा ॥
सूत उवाच ॥ ॥ पूजितो देवदैत्यैस्तु मंगलो मंगलप्रदः ॥ गौतमेन पुरा दृष्टो लोहितांगो म
हाग्रहः ॥ १ ॥ गौतम उवाच ॥ ॥ कथं यत्स्वमहाभाग गुह्यं पूजनं भुक्तं ॥ मंत्रमाधेशो
धनं दानं सर्वपापप्रणाशनं ॥ २ ॥ रूपं सुवर्णं संकाशं बाहनायुधसंयुतं ॥ येन पूज

श्रीः
४॥

नमात्रेण जायते सुखमुत्तमं ॥ ३ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां कालेनैव फलप्रदं ॥ सर्वपापप्रशमनं
सर्वव्याधिविनाशनं ॥ ४ ॥ सर्वसौख्यप्रदं देवहत्यापापकनाशनं ॥ सर्वयज्ञफलप्रोक्तं सर्वक
मफलप्रदं ॥ ५ ॥ तपसोजपदानां फलं चैव तुल्यभूतं ॥ तद्भूतं ब्रह्मिणे देवलोहितांगमहाग्रह
॥ ६ ॥ युस्मिन्नाश्रितो मर्त्यः सर्वसौभाग्यवान् भवेत् ॥ ७ ॥ मंगल उवाच ॥ शृणु विप्र महाप्रा
ण सर्वज्ञ ऋषिगौतम ॥ ८ ॥ व्रतं च पूजनं दानं यद्भूतं भुवनत्रये ॥ आसीत्सर्वं सुनंदीकोशात्
णो वेदपारगः ॥ ९ ॥ तस्य भार्या सुनंदी वनाम्नाख्याता सुलोचना ॥ तस्यापत्यं न संजातं बृह
लोन्नकदाचन ॥ १० ॥ तेनान्यस्य सुता पुण्या गृहीता पोषिता ध्रुवं ॥ ब्राह्मणस्य कुले जाता सुहृदा
पुण संयुता ॥ ११ ॥ सर्वलक्षणसंपन्ना पालयन्नेव गौतम ॥ प्रागुन्मनितया चाहमेकभावे प्रपूजित
॥ १२ ॥ सुपुत्री स्वगृहे नीत्वा ब्राह्मणेनैव पालिता ॥ नित्यं हि स्ववते तस्या अष्टांगे कनकद्युतिः ॥ १३ ॥
तेन स्पर्शनं विप्रसौधनाच्छो बलगर्वितः ॥ कोटिकोटीश्वरो जातो रनाजपुत्रिमंडले ॥ १४ ॥ दृष्ट्वा
कन्यां च विप्रेण दशवर्षी वराधिनी ॥ विवाहार्थं च विप्रस्य दत्ता सोमेश्वरस्य च ॥ १५ ॥ वेदोक्त
विधिना सोच विवाहमकरोत्तदा ॥ वर्षैः कतिपयैर्विप्रसाकन्या यो वनौ स्थिता ॥ १६ ॥ स्वदेशोपरि

मार्गेण व्रजं विप्रोप्यहर्निशं ॥ निशांते गह्वरे घोरे अरण्ये पर्वतोत्तमे ॥ १६ ॥ सर्वभूये जने तस्मि
 न्महालोपेन भावितः ॥ मार्गे चलितविप्रो सोचो रैश्च विनिपातितः ॥ १७ ॥ पतिं वसुतमालोक्य सा
 नारी शोकपीडिता ॥ पतिना सह विप्रेन्द्रमरणे च पतिः कृता ॥ १८ ॥ आत्मानं सकलं लुक्त्वा मां स्मरं
 ति पदे पदे ॥ पतिं प्रदक्षिणीकृत्य चिताया सुसमीपतः ॥ १९ ॥ तस्मिन्काले च तुष्टो हं याच्य समने
 सितं ॥ वरं ब्रूहि महाभागे यस्ते मनसि स वर्तते ॥ २० ॥ इत्थं वाचत तो व्रजसा नारी पतिमानसा ॥ ब्रा
 ह्मण्युवाच ॥ यदितुष्टोस्मि मे देव तर्हि जीवतु मे पतिः ॥ २१ ॥ मंगल उवाच ॥ देव वद जरा मरस्त
 व भर्ता मा विष्यति ॥ अन्यं ब्रूहि महासाधिः वरं त्रिभुवनोत्तम ॥ २२ ॥ ब्राह्मण्युपदितुष्टोस्मि मे दे
 व गृहाण मधिपेश्वर ॥ येषां पदैः समालिख्यस्तु चंदनचर्चितं ॥ २३ ॥ बंध्यात्वं न पश्येतेषां व्या
 धिराज भयं तथा ॥ सर्पान्गिरात्रुसंवाधं वियोगं सुजनस्य च ॥ २४ ॥ सर्पान्गिरात्रुसंवा
 धं वियोगं सुजनस्य च ॥ माकुरु धर्महीनुत्र भक्तानां सौख्यदोषव ॥ २५ ॥ मंगल ॥ ॥ एकविंश
 तिभौ माश्वकृत्या योजिते द्विपः ॥ एकाह रैश्च भोक्तव्यं क्षाराभ्यामिषवर्जितैः ॥ २६ ॥ अर्घ्यं वामं

गलैर्मंत्रैर्वेदपौराणिकोद्भवैः ॥ विप्रेभ्यो भोजनं भक्त्या दातव्यं सहिष्यकं ॥ २७ ॥ तेषां पीडाकराक
 स्पभविष्यति न किंचन ॥ भूतवेतालशाकिन्यो प्रभवन्ति न हि सकाः ॥ २८ ॥ एवमस्तु तदा तेषां मि
 त्फक्ता च दिवंगतः ॥ व्रतमात्रं सदा लोकः पीडिता विपदंगतः ॥ २९ ॥ स्त्रीनिवर्तं प्रकर्तव्यं पुरुषैश्च
 विशेषतः ॥ तेषां मुक्तिर्न संदेहो स्वर्गवासो न संशयः ॥ ३० ॥ एकविंशतिभौ माश्वकर्तव्याश्चैकमावि
 तः ॥ आपदो विलये यांति सुरवंचैव प्रवर्धते ॥ ३१ ॥ आदौ मध्ये तथा चांते व्रतस्योद्यापनं विधिं ॥
 कार्यं हिरण्मयं देयं मया शक्त्या सुशोभनं ॥ ३२ ॥ रक्तांबरं धरं विप्ररक्तचंदनचर्चितं ॥ रक्तपुष्पे
 श्च संपुष्पमंजरी च विधानतः ॥ ३३ ॥ रक्तागौश्वपदा तव्या पीठो ग्रीवपयस्विनी ॥ शय्या सोप
 स्करंदद्याद्भूती यनियमेन तु ॥ ३४ ॥ भोमस्य प्रतिमां दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतं ॥ रक्तान्नं च प्रदा
 तव्यं क्षिप्रं व्रतसमापयेत् ॥ ३५ ॥ उमा महेश्वरं तत्र परिधाय स्वशक्तिकः ॥ कार्यं वितावुसारं
 ण वितशाब्जं न कारयेत् ॥ ३६ ॥ यः करोति व्रतं विप्रगौतमः प्रबलं द्विपः ॥ तस्य तन्महत्तं पा
 पं विलयं याति तत्क्षणतः ॥ ३७ ॥ सदा नियममाकूटो प्रत्यूषे भोमवासरे ॥ यावज्जीवं करोतीह
 व्रतमेतन्मगोरमं ॥ ३८ ॥ स समृद्धो भवेद्दिप्रपुत्रो यैर्धनेन च ॥ येन कामेन विप्रेन्द्रकुरुते मानवैर्भुवि ॥ ३९ ॥

॥६॥

तंतंकाममवाप्नोति व्रतस्यास्य प्रभा वितः॥ अंते च परमं स्थानं यत्र सूर्यादयो ग्रहाः॥४०॥
प्राप्नोति संततिं सम्यक् मंगलस्य प्रभा वितः॥ नित्यं शृणोति यद्मो कथां पापप्रणा
शिनी॥४१॥ संततिं तस्य विप्रस्य जायते नात्र संशयः॥ इति मत्स्यपुराणे सर्वे कार्ये व्रत
मनुत्तमं॥४२॥ इति श्री स्कंदपुराणे मंगल व्रतं समाप्तं॥ ॥ महादेवो जयति॥